

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده هنر و معماری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته شهرسازی (گرایش برنامه ریزی شهری)

عنوان :

ارزیابی برنامه ریزی مدیریتی تفکیک پسماند از مبدأ در منطقه ۱۶ شهرداری تهران

استاد راهنما:

دکتر نوید سعیدی رضوانی

استاد مشاور:

دکتر اسماعیل صالحی

پژوهشگر:

مصطفی عراقی

تابستان ۱۳۹۲

تقدیم :

ای پدر از تو هر چه می گویم باز هم کم می آورم
خورشیدی شدی و از روشنایی ات جان گرفتم و در ناامیدی ها نازم را
کشیدی و لبریزم کردی از شوق
اکنون حاصل دستان خسته ات رمز موفقیتیم شد
به خودم تبریک می گویم که تو را دارم و دنیا با همه نپوگیش مثل تو را ندارد
و تو ای مادر، ای شوق زیبایی نفس کشیدن
ای روح مهربان هستی ام
تو رنگ شادی هایم شدی و بدی ها را با تمام وجود از من دور کردی و
عمری خستگی ها را به جان خریدی تا اکنون توانستی طعم خوش پیروزی را به من

بچشانی

تقدیم به

همسر عزیزم،

که در تمام طول تحصیل، همراه و همگام من بوده
و با قلبی آکنده از عشق و معرفت؛
محیطی سرشار از سلامت، امنیت، آرامش و آسایش برایم فراهم آورده است
او همواره آرزومند پیشرفت من بوده است

بدیهی است که زبانی قادر به ادای سپاس بیکران تلاشش نیست

و قلمی نیز نمی تواند شراره ای از آتشفشان وجود ایثارش را در مجمر کلام بگنجانند

سپاسگزاری:

سپاس و ستایش پروردگاری که توفیق عشق ورزیدن به علم و ادب را به ما آموخت و این عشق را چنان شعله ور ساخت که پروانه وار به گرد شمع وجودش بگردیم و پروایی از سوختن خویش نداشته باشیم.

سپاس و ستایش مر خدای را جل و جلاله که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، لُبان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درفشان . آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روز یمان ساخت.

به مصداق من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق از اساتید فرهیخته و فرزانه جناب آقای دکتر نوید سعیدی رضوانی و دکتر اسماعیل صالحی که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دلم را روشنی بخشیدند و گلشن سرای علم و دانش را برایم بارور ساختند و دلسوزانه اینجانب را در طی مراحل نگارش این پایان نامه راهنمایی نمودند تشکرو قدردانی می نمایم.

پروردگارا

نه میتوانم موهایشان را که در راه عزت من سفید شد، سرپاه کنم و نه برای دستهای بینه بسته شان که ثمره تلاش برای افتخار من است، مرهمی دارم . پس توفیقم ده که هر لحظه شکر گزارشان باشم و ثانیه های عمرم را در عصای دست بودنشان بگذرانم. شکر و سپاس خدا را که بزرگترین امید و یاور در لحظه لحظه زندگیست.

بارالها

جان ما را صفای خود ده و دل ما را هوای خود ده، و چشم ما را ضیای خود ده، و ما را از فضل و کرم خود آن ده که آن به.

یارب دل ما را تو به رحمت جان ده ، درد همه را به صابری درمان ده ،این بنده چه داند که چه می باید جست ،داننده تویی هر آنچه دانی آن ده

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب مصطفی عراقی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته شهرسازی (گرایش برنامه ریزی شهری) با شماره دانشجویی ۹۰۳۷۷۱۰۰۰۱۷ اعلام می نمایم که کلیه مطالب مندرج در این پایان نامه با عنوان: ارزیابی برنامه ریزی مدیریتی تفکیک پسماند از مبداء در منطقه ۱۶ شهرداری تهران حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم، طبق ضوابط و رویه های جاری، آنرا ارجاع داده و در فهرست منابع و مآخذ ذکر نموده ام. علاوه بر آن تاکید می نماید که این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح، پایین تر یا بالاتر ارائه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن ثابت شود، بدینوسیله متعهد می شوم، در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام توسط دانشگاه، بدون کوچکترین اعتراض آنرا بپذیرم.

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ:

از پایان نامه

دانشجو کارشناسی ارشد آقای / خانم

با و

خود دفاع نموده و با نمره بحروف

درجه مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

پژوهش.....	۱
مقدمه.....	۲
۱- بیان مسئله.....	۴
۲- هدف های تحقیق.....	۱۴
۳- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن.....	۱۵
۴- سوالات و فرضیات تحقیق.....	۱۷
۵- مدل تحقیق.....	۱۹
۶- تعاریف عملیاتی متغیر ها و واژه های کلیدی.....	۲۰
۷- روش تحقیق.....	۲۴
۸- قلمرو تحقیق.....	۲۴
فصل دوم: مرور ادبیات و چارچوب نظری پژوهش.....	۲۶
مقدمه.....	۲۷
۱- تعاریف مدیریت شهری.....	۲۷
۲- نگرانی درباره امور شهری.....	۲۸
۳- اتخاذ دیدگاهی جامع.....	۲۹
۴- تعقیب اهداف مدیریت شهری.....	۲۹
۵- اقدامات مدیریت شهری.....	۳۱
۶- کاربرد مفهوم یکپارچگی مدیریت سازمانی در مدیریت شهری.....	۳۲
۷- الزامات نظام های مدیریت شهری یکپارچه.....	۳۴
۸- نظام مدیریت محیط زیست.....	۳۷
۹- الزامات کلی نظام های مدیریت زیست محیطی.....	۳۷
۱۰- مدیریت شهری در برنامه های توسعه کشور.....	۴۱
۱۱- خط مشی نظام زیست محیطی شهرداری تهران.....	۴۲
۱۲- اهمیت آموزش در حفظ محیط زیست.....	۴۳
۱۳- شهروندان و جمع آوری زباله.....	۴۶

- ۴۸-۱۴ مدیریت شهری و شهرداری ها.....
- ۴۹-۱۵ وظایف و اختیارات شهرداری ها.....
- ۵۲-۱۶ مسائل و چالش های مدیریت شهری تهران با تاکید بر منطقه ۱۶.....
- ۵۳-۱۷ سیر تاریخی.....
- ۵۴- مولفه های توسعه پایدار.....
- ۵۴- انسان.....
- ۵۶- محیط زیست.....
- ۵۸- فرهنگ.....
- ۵۸- آموزش.....
- ۵۹- مشارکت.....
- ۵۹-۱۸ خدمات شهری و محیط زیست.....
- ۶۰-۱۹ مدیریت خدمات شهری و مسایل زیست محیطی شهرداری.....
- ۶۱-۲۰ رویکردها و جهت گیری های اساسی.....
- ۶۵-۲۱ جانمایی مخازن پسماند در سطح شهر.....
- ۶۹-۲۲ روش های اولیه دفع در قرون گذشته.....
- ۷۱-۲۳ شروع مدیریت مواد زائد جامد.....
- ۷۲-۲۴ مدیریت مواد زائد جامد.....
- ۷۴-۲۵ سیستم های مدیریت مواد زائد جامد.....
- ۷۵-۲۶ انواع زباله بر اساس منشا تولید.....
- ۸۰-۲۷ مرور ادبیات و سوابق مربوطه داخل و خارج از کشور.....
- ۸۵-۲۸ سابقه مدیریت مواد زائد و فرآیند شکل گیری آن در جهان و ایران.....
- ۹۱-۲۹ چارچوبهای قانونی بر اهمیت تفکیک پسماندهای عادی.....
- ۹۲-۳۰ مبانی نظری تحقیق.....
- ۱۲۰-۳۱ چارچوب نظری پژوهش.....
- ۱۲۴- مدل مفهومی.....
- ۱۲۵-۳۲ مشارکت شهروندان.....
- ۱۳۱-۳- فصل سوم (روش شناسی).....
- ۱۳۳-۱-۳ روش تحقیق.....

۱۳۳	۳-۱-۱ شرح کامل روش تحقیق بر حسب هدف ، نوع داده و نحوه اجرا.....
۱۳۵	۳-۱-۲ شرح کامل روش و ابزار گردآوری داده ها.....
۱۳۵	۳-۱-۳ ابزار گردآوری داده.....
۱۳۶	۳-۲ جمعیت آماری.....
۱۳۶	۳-۳ روش نمونه گیری و حجم نمونه.....
۱۳۷	۳-۴ روش ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده ها.....
۱۳۷	۳-۵ کمی سازی و نحوه عملیاتی کردن متغیرهای تحقیق.....
۱۴۰	۳-۶ سنجش روایی و پایایی.....
۱۴۲	۴- فصل چهارم تجزیه و تحلیل داده ها.....
۱۴۳	۴-۱ مقدمه.....
۱۴۳	۴-۲ مشخصات کلی منطقه ۱۶.....
۱۴۳	۴-۲-۱ محدوده، مساحت و جمعیت منطقه.....
۱۴۴	۴-۲-۲ خط مشی نظام مدیریت یکپارچه در منطقه ۱۶.....
۱۴۵	۴-۲-۳ چشم اندازهای توسعه منطقه ۱۶.....
۱۴۵	۴-۲-۴ اهداف توسعه منطقه ۱۶.....
۱۴۶	۴-۲-۵ راهبردهای توسعه منطقه ۱۶.....
۱۵۰	۴-۲-۶ بیشترین زباله های خشک تولیدی.....
۱۵۱	۴-۳ آمار توصیفی.....
۱۷۴	۴-۴ آمار استنباطی.....
۱۷۶	۴-۴-۱ بررسی نرمال بودن متغیر.....
۱۷۷	۴-۴-۲ بررسی فرضیه های تحقیق.....
۱۸۴	۵- فصل پنجم نتیجه گیری و پیشنهادات.....
۱۸۵	۵-۱ دستاوردهای پژوهش.....
۱۸۷	۵-۲ نتایج پژوهش.....
۱۸۷	۵-۲-۱ نتایج توصیفی.....
۱۹۲	۵-۲-۲ نتایج تبیینی.....
۱۹۴	۵-۳ محدودیت های پژوهش.....

۱۹۵	پیشنهادات.....
۱۹۷	پیوست الف (پرسشنامه).....
۲۰۲	پیوست ب (جدول آلفای کرونباخ).....
۲۰۴	پیوست ج (مدیریت پسماند در تواحی).....
۲۱۰	پیوست د (قانون مدیریت پسماند).....
۲۱۷	منابع.....
۲۲۲	چکیده انگلیسی.....

فهرست جدول ها

۱۲	جدول ۱-۱ جمعیت محله های منطقه ۱۶.....
۵۳	جدول ۱-۲ میزان زباله تولیدی (پسماند خشک) در منطقه ۱۶.....
	جدول ۲-۲ نتایج روش های آموزشی و گروههای مخاطب در حوزه آموزش همگانی محیط زیست.....
۱۲۷
	جدول ۳-۲ مقایسه آموزش شهروندان جهت تفکیک پسماند از مبدأ منطقه ۱۶ قبل و بعد از سیستم مدیریت ناحیه محوری.....
۱۲۹
	جدول ۴-۱ مقایسه وضعیت تناژ پسماند خشک (بازیافت) منطقه ۱۶ قبل و بعد از سیستم مدیریت ناحیه محوری.....
۱۴۸
۱۴۹	جدول ۲-۴ وزن کل زباله های خشک ارزشمند طی سال های ۸۴-۸۸.....
۱۵۰	جدول ۳-۴ مقایسه ای پسماندهای خشک ارزشمند سال ۸۷ و ۸۸.....
۱۵۲	جدول ۴-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر سن.....
۱۵۳	جدول ۵-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر جنسیت.....
۱۵۴	جدول ۶-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر وضعیت تاهل.....
۱۵۵	جدول ۷-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر میزان تحصیلات.....
۱۵۶	جدول ۸-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر وضعیت اشتغال.....
۱۵۷	جدول ۹-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر نوع منزل مسکونی.....
۱۵۸	جدول ۱۰-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر میزان درآمد.....
۱۵۹	جدول ۱۱-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر محله سکونت.....
۱۵۹	جدول ۱۲-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر مدت اقامت.....

جدول ۴-۱۳ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱.....	۱۶۰
جدول ۴-۱۴ بررسی توزیع فراوانی سوال ۲.....	۱۶۱
جدول ۴-۱۵ بررسی توزیع فراوانی سوال ۳.....	۱۶۱
جدول ۴-۱۶ بررسی توزیع فراوانی سوال ۴.....	۱۶۲
جدول ۴-۱۷ بررسی توزیع فراوانی سوال ۵.....	۱۶۲
جدول ۴-۱۸ بررسی توزیع فراوانی سوال ۶.....	۱۶۳
جدول ۴-۱۹ بررسی توزیع فراوانی سوال ۷.....	۱۶۳
جدول ۴-۲۰ بررسی توزیع فراوانی سوال ۸.....	۱۶۴
جدول ۴-۲۱ بررسی توزیع فراوانی سوال ۹.....	۱۶۶
جدول ۴-۲۲ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱۰.....	۱۶۵
جدول ۴-۲۳ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱۱.....	۱۶۶
جدول ۴-۲۴ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱۲.....	۱۶۶
جدول ۴-۲۵ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱۳.....	۱۶۷
جدول ۴-۲۶ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱۴.....	۱۶۷
جدول ۴-۲۷ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱۵.....	۱۶۸
جدول ۴-۲۸ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱۶.....	۱۶۸
جدول ۴-۲۹ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱۷.....	۱۶۹
جدول ۴-۳۰ بررسی توزیع فراوانی سوال ۱۸.....	۱۷۰
جدول ۴-۳۱ توزیع فراوانی سوالات پرسشنامه.....	۱۷۰
جدول ۴-۳۲ بررسی توزیع فراوانی سوال ۲۲.....	۱۷۳
جدول ۴-۳۳ بررسی توزیع فراوانی سوال ۳۳.....	۱۷۴
جدول ۴-۳۴ بررسی توزیع متغیرها.....	۱۷۷
جدول ۴-۳۵ بررسی رابطه متغیر مشارکت های شهروندی و برنامه ریزی مدیریتی تفکیک پسماند.....	۱۷۸
جدول ۴-۳۶ بررسی رابطه متغیر آموزش و اطلاع رسانی و برنامه ریزی مدیریتی تفکیک پسماند.....	۱۷۹
جدول ۴-۳۷ بررسی رابطه متغیر تبلیغات و برنامه ریزی مدیریتی تفکیک پسماند.....	۱۷۹

جدول ۴-۳۸	بررسی رابطه متغیر اصلاح الگوی مصرف و برنامه ریزی مدیریتی تفکیک پسماند.....	۱۸۰
جدول ۴-۳۹	آزمون t۱.....	۱۸۱
جدول ۴-۴۰	آزمون t۲.....	۱۸۱
جدول ۴-۴۱	آزمون فریدمن.....	۱۸۲
جدول ۴-۴۲	رتبه بندی شاخص ها.....	۱۸۲

فهرست نمودارها

۲-۱	اساختار مفهومی مدیریت شهری یکپارچه.....	۳۳
۲-۲	الگوی نظام مدیریت کیفیت مبتنی بر فرآیند.....	۳۶
۲-۳	الگوی نظام مدیریت زیست محیطی برای شهرداری.....	۳۹
۲-۴	عناصر تشکیل دهنده استراتژی اصلی مدیریت پسماندها.....	۴۵
۲-۵	مراتب دفع مواد زائد جامد.....	۴۵
۲-۶	اختیارات شهرداری با رویکرد مشارکت.....	۵۱
۲-۷	سلسله مراتب مدیریت مواد زائد جامد.....	۶۴
۲-۸	مدل تلفیقی اهداف آموزش محیط زیست با اهداف علوم و آموزش کشور و نیازهای جامعه.....	۱۲۶
۲-۹	الف:تنوع آموزش دهندگان.....	۱۲۷
۲-۹	ب: تنوع مخاطبان.....	۱۲۸
۲-۹	ج: تنوع روش های آموزش محیط زیست.....	۱۲۸
۲-۱۰	تعداد آموزش دیدگان قبل و بعد از ناحیه محوری.....	۱۲۹
۴-۱	تناژ پسماند خشک(بازیافت) قبل و بعد از ناحیه محوری منطقه ۱۶.....	۱۴۹
۴-۲	وزن کل زباله های خشک ارزشمند طی سال های ۸۴-۸۸.....	۱۴۹
۴-۳	زباله های خشک تولید شده منطقه ۱۶.....	۱۴۸
۴-۴	بررسی توزیع فراوانی متغیر سن.....	۱۵۳
۴-۵	بررسی توزیع فراوانی متغیر جنسیت.....	۱۵۳
۴-۶	بررسی توزیع فراوانی متغیر وضعیت تاهل.....	۱۵۴
۴-۷	بررسی توزیع فراوانی متغیر میزان تحصیلات.....	۱۵۵

- ۸-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر وضعیت اشتغال..... ۱۵۶
- ۹-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر نوع منزل مسکونی..... ۱۵۷
- ۱۰-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر میزان درآمد..... ۱۵۸
- ۱۱-۴ بررسی توزیع فراوانی متغیر مدت اقامت در محله..... ۱۶۰

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه

دیر زمانی نیست که جمعیت ۱۰ میلیونی و وسعت ۷۰۰ کیلومتر مربعی تهران، این شهر قدیمی را در شمار بزرگترین، پرجمعیت‌ترین، پرتراфик‌ترین و درنهایت، آلوده‌ترین شهرهای جهان قرار داده است. شهری که آواز نهرهای زلال و کوچه باغ‌های خاطره انگیزش، در گذشته های نه چندان دور، حتی در نوشته‌های محققین و مستشرقین غربی آن زمان نیز از قلم نیافتاده است.

اما آنچه امروز، مبحث خدمات شهری، یکی از مهمترین دغدغه های مدیریت کلان شهری چون تهران را با معضلات پیچیده مواجه می سازد، نه فقط کثرت جمعیت و گسترش روزافزون پهنه و عرصه شهری، بلکه تحمیل مصائب و مسائل ناخواسته رسوخ پدیده‌هائی چون ماشینیزم و تبعات آن در زندگی شهری است. پدیده‌هایی که به هدف ارتقاء سطح آسایش و رفاه جمعیت بروز و ظهور می‌کنند، اما در عمل و در پیوند با سایر وجوه شهری، عموماً خود اسباب ایجاد معضلات شهری به بحران‌هایی چون افزایش غیرقابل تصور تولید زباله را فراهم می‌سازند.

رقم دور از تصور ۸۰۰۰ تن زباله، واقعیتی عینی است که هر شب در معدود ساعت آرامش نسبی تهران، قبل از طلوع سحر و هجوم خیل لشگروار اتومبیل ها می‌بایست جمع‌آوری، حمل و از محیط شهری دور شود تا دوباره با عبور خورشید و گام نهاد شب، این چرخه بی پایان از سر گرفته شود (عمرانی، ۱۳۷۷: ۲۴).

تا اواخر سال ۱۳۸۴ شهروندان تهرانی هر شب تلی از زباله را مقابل واحد یا مجتمع مسکونی خود و بر کف خیابان رها کرده و با آلودگی وحشتناک محیط و منظر شهری، به دست خود ضیافتی بی بدیل و بی نظیر برای حشرات و جانوران موذی که روز به روز تعدادشان افزوده می شد برپا می نمودند. هر شب برای جمع آوری این حجم از آلودگی که قدم به قدم و در میلیون ها نقطه از سطح معابر پراکنده بودند، صف های طویلی از کارگران و ماشین آلات نامناسب، گسیل می شدند.

از سویی دیگر، با افزایش جمعیت و گسترش دائمی شهرها نیاز انسان به مواد مصرفی روز به روز بیشتر می شود. زیاد شدن مواد مصرفی موجب افزایش پسماندها می گردد که بشر بطور فزاینده ای وارد محیط زیست می نماید. این پسماندها یکی از عوامل مهم آلودگی به حساب می آیند. اگر بشر بخواهد در ضمن حفظ رشد فعلی، با چنین آلودگی هایی مبارزه کند. لازم است که به مدیریت تکنولوژی روی آورد و روش های صحیح مدیریت را همراه با اصول مهندسی و اقتصادی در جهت دفع مواد زائد مد نظر قرار دهد.

در چندی قبل، زباله هایی که امکان تفکیک و جداسازی جهت بازیافتشان وجود نداشت، در حالتی بسیار نامناسب و دشوار توسط کارگران با دست به پشت و انتهای کامیون هایی که خطی از شیرابه و زباله و آلودگی را پشت سر به جا می گذاشتند پرتاب می شد.

در این وضعیت، تردد بیش از اندازه ماشین آلات که توان حمل بسیار کم زباله را داشتند خود از عوامل ثانویه انتشار آلودگی ها می شدند. از این رو، توجه به آلودگی های محیط و مقابله با آن از طریق برنامه های مختلف زیست محیطی از جمله مدیریت مواد زائد جامد، اکنون به صورت گسترده ای در بهداشت و اقتصاد جهان مطرح است که مقوله بازیافت آن انقلابی را در کادر تکنولوژی نوین به وجود آورده است (فاضلی، ۱۳۸۶: ۸۷).

مدیریت شهری تهران با درک صحیح از حساسیت موضوع و لزوم بازنگری اساسی این وضعیت، مکانیزه نمودن عملیات خدمات شهری را که سالهاست در کشورهای توسعه یافته به امری جا افتاده و بدیهی تبدیل شده، در دستور کار خود قرار داده و این وظیفه مهم را به سازمان خدمات موتوری شهرداری تهران محول نموده است.

در این تحقیق با استفاده از آخرین فناوری‌ها و ماشین‌آلات پیشرفته و مکانیزه، مدیریت امور مختلف خدمات شهری از جمله جمع‌آوری و حمل‌ونقل زباله، رفت و روب معابر، جداول و انهار، عملیات برف‌رویی و غیره بیان می‌شود.

افزایش بیماری‌های صعب‌العلاج همچون سرطان، سکته‌های مکرر و صدها بیماری دیگر که به آلودگی محیط زیست نسبت داده می‌شود، عدم جمع‌آوری مناسب زباله‌ها و سرازیر شدن زباله‌ها و شیرابه‌ها از ماشین‌ها به کوچه و خیابان‌ها، با بسیاری از مواد زائد شیمیایی و خطرناک که اکنون به صورت‌های گوناگون مورد استفاده قرار می‌گیرند، همه موجب شده‌اند تا مشکلات جمع‌آوری و دفع صحیح زباله دوچندان شود. به همین منظور از سال ۱۹۷۵ به بعد، بسیاری از کشورهای جهان، ناگزیر به تدوین قوانین دقیق و مستحکمی در زمینه کنترل مواد زائد جامد نموده که خود بر اهمیت این مسأله می‌افزاید (اسفندیاری، ۱۳۷۳:۳۶).

۱-۴ بیان مسئله

«شهر تعاملی» بر پایش دیدگاه‌ها و انتظارات شهروندان و مدیران شهری استوار است. در «شهر تعاملی»، رابطه مردم و مدیران شهری رابطه دو سویه است. شهروندان خوب و قانونمدار، مدیرانی شایسته و لایق نیاز دارند تا زندگی شهری را برای آن‌ها دلپذیرتر نمایند. در این فضا، آنها تنها برای شنیدن نیستند، چنانکه مدیران، تنها برای گفتن.

«گفت و شنود» از ویژگی‌های «جامعه توسعه یافته» است.

بر این اساس اهداف و سیاست‌های ناحیه محوری شهرداری به ترتیب زیر است:

- فراهم‌سازی شرایط، بسترها و زمینه‌های تحقق شهر امن، آباد و سالم بر پایه آرمان‌های یک جامعه
- درک عمیق از نیازهای شهروندان و توزیع عادلانه فرصت‌ها و امکانات شهری میان همه گروه‌های شهروندی

- رواج فرهنگ شهروندی و شهرنشینی از طریق آگاهی های مردم از حقوق و به ویژه تکالیف شهروندی

- بسترسازی برای مشارکت شهروندان در اداره شهر جهت تحقق شهر شهروندمدار
- حفاظت از محیط زیست و ایمن سازی شهر از سوانح طبیعی و سایر مخاطرات و

آسیب ها

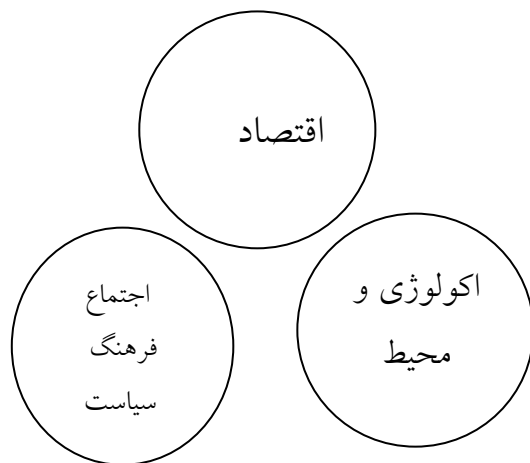
- ساده سازی دریافت خدمات و تسهیلات شهری توسط همه شهروندان
- بهبود و ارتقاء کیفیت محیطی و وضعیت کالبدی شهر
- توجه به پاکیزگی، سرسبزی و زیبایی فضای شهری
- ساماندهی وضعیت زباله ها
- رفع یا کاهش انواع آلودگی های زیست محیطی
- ارتقاء کیفی زیست شهری تهران و حفاظت از میراث طبیعی و تاریخی

شهر(اسلامی، ۱۳۷۷:۵۴).

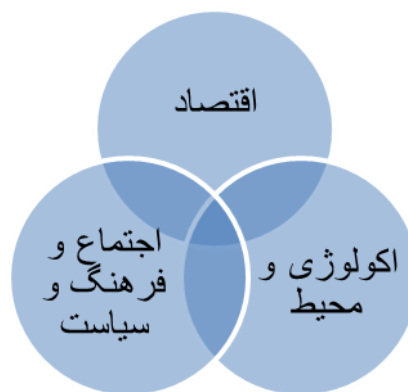
همه این برنامه ها و فعالیت ها برای خدمات رسانی بیشتر و گسترده تر به شهروندان در کلان شهر تهران است. در این برنامه ها یکی از مهمترین آنها مشارکت دادن هر چه بیشتر شهروندان در این فعالیت ها است. و تلاش می گردد شهروندان در اداره و برنامه ها و فعالیت های شهر کمک نمایند. خدماتی که به شهروندان ارائه می شود، لازم است توسط خود آنها مطرح شود. مدیریت شهری همواره از زمان های دور مورد توجه بوده و همواره دو نگاه متفاوت به مدیریت شهری وجود داشته است. در نگاه نخست شهرداری به عنوان یک سازمان خدماتی همه توجه اش به کالبد شهر است؛ پاکیزگی شهر، فضای سبز، حمل و نقل و ترافیک، پل و جاده (نگاه سخت افزاری به مدیریت). نگاه دوم که بلید سرلوحه فعالیت های مدیریت شهری قرار گیرد این است که شهرداری در کنار سازمان خدماتی، یک نهاد اجتماعی است که علاوه بر کالبد، به کاربری ها، کارکردها و عوامل انسانی (که حیات واقعی شهر مرهون حضور و پویایی آن است) توجه کند(زبر دست، ۱۳۸۰:۶۳).

در این نگاه، اصلی ترین مولفه شهر، مردم و فعالیت های آنان است. شهر را باید با ساکنان آنان تطبیق داد. شهر را باید بر اساس نیاز افرادی ساخت که در آن زندگی می کنند نه اینکه آنها را در محدودیت های شهری گرفتار کرد.

برای نیل به این هدف باید اعتماد و مشارکت (که از عناصر سرمایه اجتماعی است) کلیه شهروندان در فعالیت های شهری جلب کرد و توسعه ای را دنبال کرد که توسط مردم شکل گرفته باشد. به عبارتی توسعه باید با سرمایه اجتماعی تمام شهروندان انجام پذیرد. در لوای چنین نگاهی است که تلاش برای نیل به توسعه بر مبنای اعتماد و مشارکت که منطبق با خواسته های مردم خواهد بود و چون به وسیله مردم طراحی شده است، توسعه ای پایدار خواهد بود. (اسدی، ۱۳۹۰: ۱۸).

مدل ۱-۲ توسعه ناپایدار شهری

مدل ۱-۱ توسعه پایدار شهری (سازمان ملل متحد ۲۰۰۵)

مبانی اصولی استراتژی پسماندهای هر کشور را سیاست و برنامه ریزی در زمینه عناصر مختلف مدیریتی همچون فرهنگ و آموزش، سیستم های ذخیره سازی، جمع آوری، حمل و دفن مواد بویژه مواردی همچون تولید کمتر (minimizatin) و سرئله همیشه مهم بازیافت از مبدأ تولید را تشکیل می دهد که می بایستی به صورت تکنولوژی مناسب (Appropriate technology) با توجه به محیط زیست هر کشور مدنظر قرار گیرد. با توجه به چشم انداز بیست ساله کشور و تکیه بر اصل ۵۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و اهمیت حفظ محیط زیست امروزه مدیریت پسماند یکی از ضروری ترین محورهای توسعه پایدار محسوب می گردد. در این ارتباط قانون مدیریت پسماند و

آیین نامه اجرایی مربوطه نقطه عطفی است که برای برنامه ریزی های مرتبط تهیه و تصویب گردیده است. در قانون مذکور مدیریت اجرایی پسماند به عنوان یکی از مهمترین عوامل اجرا، مسئول برنامه-ریزی، ساماندهی، مراقبت و همچنین عملیات اجرایی مربوط به تولید، جمع آوری، ذخیره سازی، جداسازی، حمل و نقل، بازیافت، پردازش، دفع پسماند و از همه مهمتر آموزش و اطلاع رسانی تعیین گردیده است.

در زمینه مدیریت مواد زائد جامد اساس کار هماهنگی لازم و تعیین تکلیف هر یک از اجزاء مدیریتی جمع آوری تا دفن اینگونه مواد است. به نظر می رسد انسجام و هماهنگی در مدیریت مواد زائد جامد کشور برنامه ای است که انجام آن به خوبی توسط وزارت کشور و همکاری مستقیم سازمان محیط زیست، وزارت بهداشت، وزارت کشاورزی، وزارت صنایع امکان پذیر است. اجزاء مدیریت مواد زائد جامد بایستی بر اساس نیازهای موجود هر منطقه با رعایت اولویت در چهارچوب برنامه های بازیافت، کمپوست، دفن بهداشتی و سیستم جمع آوری و دفن مواد زائد سمی و خطرناک مورد توجه خاص قرار گیرد. اجرای قوانین و مقررات، رعایت مشارکت مردمی و پیروی از برنامه های کاربردی از دیگر مواردی است که ارکان اصلی مدیریت صحیح زائدات کشور را تشکیل می دهد (راستین، ۱۳۸۶: ۴۱).

به نظر می رسد منسجم نمودن مدیریت و تشکیلات مجموعه مواد زائد جامد کشور در ارگان منحصر به خود در ارتباط مستقیم با وزارت کشور برنامه ریزی و به اجرا گذارده شود. تجربه حل معضل آب و فاضلاب کشور از طریق تشکیل مهندسی آب و فاضلاب روشی است که می تواند در رابطه با مواد زائد جامد کشور تحت عنوان سازمان نظیف و مهندسی پسماندهای کشور مستقلاً انجام وظیفه نماید. بدین ترتیب بسیاری از دوباره کاری ها و ناهماهنگی های موجود در سیستم فعلی پسماندهای کشور جلوگیری خواهد شد.

از آنجا که یکی از عمده ترین آلاینده های محیط زیست که جزء لاینفک زندگی انسان محسوب می گردد، مواد زائد جامد است، امروزه با پیشرفت علم و تکنولوژی، تولید و مدیریت مواد زائد جامد نیز بسیار دگرگون شده است. زباله های شهری از مسائل مهم بهداشتی جوامع شهری می باشد که از یک